

HET WATER

Pas na jaren voelden we ons in staat nieuwe plannen te maken. Maar nu – opnieuw jaren later, ik weet niet eens meer precies hoeveel – zie ik in dat de eerste voorzichtige stap die mijn vrouw en ik na het ongeluk probeerden te zetten gewoon een laatste reflex was op de klap die ons voor zo lange tijd had uitgeschakeld. Het was niet het nieuwe begin dat we voor onszelf beoogden, het was ons einde.

Ezra wilde in die tijd steeds vaker naar buiten, de stad uit en de natuur in, en op een avond kwam ze thuis met een brochure over een rij blokhutten in een nabijgelegen natuurgebied. De krakers waren er verjaagd en nu stonden ze te koop. Het zou goed voor ons zijn niet altijd maar in huis te zitten, tussen onze herinneringen en omringd door geuren en spullen die ons deden denken aan wat we zo graag wilden vergeten. We waren de eersten die reageerden en konden kiezen welke van de zes blokhutten we wilden kopen. Het werd nummer zes, het meest afgelegen huisje. Het stond verscholen tussen de struiken aan de rand van een stille vijver waarvan het water zich uitstreckte in het donker van hoge, dichtbegroeide oevers waar geen mens kwam. Aan de achterkant was een veranda gebouwd, een simpele houten constructie boven het water, waar we de hele dag konden zitten zonder dat iemand ons zou zien.

Soms denk ik dat we toen al voorvoelden dat het zwarte water ons leven onherroepelijk zou veranderen. We waren het er direct over eens dat we er zo dichtbij mogelijk wilden wonen, er half boven zelfs, ook al was het niet meer dan een donkere poel waaruit een rotte nevel opsteeg en die 's nachts allerlei ongedierte aantrok dat ons zou belagen zodra we buiten kwamen. De eerste keer dat we er waren bleven we allebei roerloos aan de waterrand staan, misschien wel minutenlang – pas toen de makelaar gegeneerd kuchte en ons verzocht hem naar binnen te volgen, kwam aan die vreemde begoocheling een einde.

We deden onze oude spullen weg en kochten alles nieuw: een grote eettafel, een bed met een net tegen de muggen, comfortabele stoelen voor op de veranda, een vloerkleed, een kacheltje, servies,

handdoeken, kleden. We maakten een nieuwe plek voor onszelf die we probeerden vrij te houden van de dingen die je bespringen als je even niet oplet.

Voor het huis lag een groot stuk grond waar altijd werk op ons wachtte. Ezra bekommerde zich om het eetbaars dat langs de randen van het veld groeide en ik maaide gras, hakte hout, spitte aarde om. De eerste weken bloedden onze handen en kregen we het vuil er niet af gewassen. Maar we bleven werken en voelden ons aan het einde van de dag voldaan op een manier die nieuw voor ons was, of die we vergeten waren. Wanneer het donker werd trokken we ons terug op de veranda, waar we ons zwijgend bedronken tot we van binnen even stil waren als de donkere waterspiegel voor ons.

Aan de witte vegen mist die zich boven het water vormden zodra het begon af te koelen hechtte ik toen nog geen bijzondere waarde. Ik hield ze voor damp, veroorzaakt door het botsen van warm water en koude lucht. De flarden, waarin ik soms mensachtige vormen meende te herkennen, verdwenen even vlug weer als ze verschenen waren. Met een onnatuurlijke snelheid werden ze weggevaagd door de avondwind die zwart afstak bij de schimmen en er leegte doorheen veegde tot alles weer donker en roerloos was. Wanneer we echt niets meer konden zien slopen we op de tast naar bed en vielen elk aan onze eigen kant in slaap.

Ezra werd een andere vrouw. Of misschien werd ze wel juist degene die ze ooit geweest was: niet alleen begon ze weer aandacht te besteden aan wat in het verleden belangrijk voor haar was geweest – stapels boeken, uitgebreide maaltijden, andere mensen ontmoeten in de stad – ze ging ook weer zorg besteden aan zichzelf. Ze kocht nieuwe kleren en zelfs als ze in de tuin werkte zag ze er mooi uit, net als vroeger. De blik in haar ogen veranderde, maar misschien kwam dat alleen maar zo op me over omdat ze voor het eerst in lange tijd weer naar me keek. En dan niet alleen wanneer we ons verdriet deelden of ruzie maakten: ze keek me aan wanneer ze me mijn glas gaf of als ze me 's ochtends groette bij het wakker worden of gedag zei als ze vertrok. Af en toe

deed ze het zelfs zomaar, zonder iets te zeggen, en steeds vaker glimlachte ze erbij.

Ik vermoed dat ook ik veranderde van die sombere plek die ons, merkwaardigerwijs, zo leek op te beuren. Een ongewone rust vond ik er, en het lukte me steeds beter aan andere dingen te denken. We dronken allebei nog veel, maar alleen 's avonds, en omdat we onszelf op bijna alle andere vlakken weer onder controle hadden weten te krijgen, zagen we dit niet echt als een probleem, eerder als misschien wel het enige dat ons nog verbond met het verleden. Het was alsof we ons verdriet zelf konden doseren; het opwekken met de eerste glazen drank, het doen verstommen met de laatste.

Ezra verkende de omgeving en ging naar de andere kant van de vijver, soms keerde ze pas uren later terug uit het bos. Ik wist niet wat ze er deed, maar was blij dat ze er weer op uittrok en ik besloot haar zwijgzaamheid bij thuiskomst te respecteren en negeerde de blik in haar ogen die ik niet begreep. Ik wist, kortom, van niets en zag alle veranderingen aan voor aarzelend terugkerend geluk.

Een oude kuil die is volgelopen met water is in wezen niet iets anders dan een vijver. Maar nadat de opzichter van de huisjes me vertelde dat hier ooit een groot gat gaapte, keek ik direct met heel andere ogen naar het stille water. Na zijn verhaal probeerde ik me voor het eerst de contouren van de bodem voor te stellen en ik vroeg me af hoe diep het er eigenlijk was.

Ezra was in de stad, voor werk, vrienden, ik wist het niet precies, en zou pas de volgende dag thuis komen. Het was al donker en ik zat aan de waterkant toen ik plotseling de bosjes naast ons huis hoorde kraken en er een oud gezicht verscheen tussen de vloer van de veranda en de balustrade. Het was de opzichter, een nukkige man met een grote sleutelbos aan zijn riem, die ik al vaker had zien kijken vanaf een afstand. Hij had eerder die week de staat van het huisje willen controleren, zei hij, maar had het idee gehad dat hij ons stoorde. Of het goed was dat hij nu even kwam kijken. Ik kon me niet aan de indruk onttrekken dat hij gewacht had tot Ezra weg was, dat hij mij alleen

wilde spreken, en toen hij ongevraagd begon te vertellen over de gewelddadige geschiedenis van deze plek, leek hij te vergeten waarvoor hij gekomen was.

De huisjes waren pas dertig jaar oud, vertelde hij, maar dit stuk bos was al veel langer in gebruik. De stad was aan de oostkant nooit echt uitgedijd en deze plek vormde al eeuwenlang een overgang tussen de stad en het aangrenzende ongerepte land. Ooit had hier een grote boerderij gestaan waarvan alleen twee halve muren waren overgebleven. In de oorlog werden tegen die muren honderden gevangenen gefusilleerd, hun lichamen werden gedumpt in het bos. De opzichter zei dat er tussen de berken aan de andere kant van het water zeker driehonderd mensen begraven lagen.

Het was stil aan het water en samen keken we naar de dunne bomen aan de overkant. Misschien dacht hij dat ik huiverde, of zelfs dat ik hier niet meer wilde wonen nu ik wist welk leed zich hier had voltrokken – hij leek me het type dat ervan geniet gruwelverhalen te vertellen aan vreemden. Maar gek genoeg bekwam me een vreemd soort opwinding, het sterke vermoeden dat Ezra en ik en ons ongeluk voorbestemd waren voor deze plek, en dat dit bos, met zijn zwarte poel, hier altijd op ons had liggen wachten. Misschien zag hij me glimlachen en irriteerde dat hem, want het vervolg op zijn verhaal vertelde hij kortaf en dusdanig zakelijk dat de gruwelijkheid ervan pas later echt tot me doordrong.

Nadat de geallieerden de spoorwegen naar het oosten gebombardeerd hadden, waardoor de gevangengenomen joden niet meer naar de vernietigingskampen getransporteerd konden worden, kozen de nazi's deze plek om zich van een groep van ruim tweehonderd kinderen te ontdoen, slechts enkele weken voor het einde van de oorlog. Aangevoerd door een paar ter dood veroordeelde mannen uit de stad groeven de kinderen hun eigen graf, namen naakt en met hun jongere broertjes of zusjes op schoot plaats op de rand van de diepe kuil en lieten zich in het achterhoofd schieten. Ze tuimelden voorover en kwamen op de bodem terecht van wat later de vijver werd waarboven zich ook deze avond weer mistflarden aan het vormen waren.

Hij legde me uit wat er onder de grond gebeurt met ontbindende lichamen. Waarom de bodem inzakt. En dat de kinderen na de oorlog nooit geïdentificeerd waren en dat er tevergeefs was gezocht naar de verantwoordelijken voor het drama. Tenslotte probeerde men het graf te vergeten. De natuur veroverde de plek terug op de mensen en de kuil werd steeds dieper, de nog altijd zuchtende aarde klonk in, en toen twintig jaar later de blokhutten werden gebouwd gaapte er een akelige leegte tussen de bomen. En als vanzelf, besloot hij zijn verhaal, ontstond deze vijver.

Later die uitzonderlijk duistere nacht werd ik wakker in mijn stoel op de veranda. Een licht gekraak had me gewekt. De opzichter was allang weg en ik wist niet hoelang ik geslapen had. Het krakende geluid leek uit het hout van de veranda te komen en toen ik mijn hand op de plankenvloer legde, voelde ik behalve een zacht trillen ook vochtigheid. Het water uit de vijver was in het hout getrokken en ik zag nu ook dat de balken waarop het afdak steunde al zeker tot halverwege donkerder gekleurd waren. Ze waren glad en koud en het water kromp gestaag; de grens tussen het droge en het natte hout bevond zich al op schouderhoogte. Het duurde niet lang voordat het hele huis zich had volgezogen en de eerste druppels weer omlaag kwamen. Een zacht getik als van treurige regen klonk over de anders zo stille vijver. Al gauw hoorde ik ook achter me het lekken van water en ik ging naar binnen.

Het was er nog donkerder dan buiten, maar toch zag ik toen ik de woonkamer binnenkwam iets wegglijpen naar de gang. Razendsnel schoot de flard weg, alsof ik het ergens bij gestoord had, en er viel een fotolijstje van de muur, het glas brak. Daarna was het weer stil, op het gedruppel na. Ik volgde de gestalte naar de slaapkamer. In de gang, waar het water al tot mijn enkels kwam, bleef ik voor de deur staan en legde mijn oor op het natte hout. Ik hoorde niets maar zwaaide de deur toch met een snelle beweging open, in de hoop de schim te betrappen – waarop wist ik niet.

In de slaapkamer was alles zoals het moest zijn. Het was er niet eens nat. De dingen lagen op hun plek en er was niemand of niets te

bekennen. Ik wilde alweer terugkeren naar de woonkamer toen ik onder de dekens op bed ineens een bult zag. Ik liep er langzaam naartoe en met elke stap leek het stiller te worden. De vorm onder de deken was die van een mens, opgerold en klein, en toen ik om het voeteneinde heen was gelopen hoorde ik een zacht ademen. Misschien maakte ik een hard geluid, want plotseling stopte die ademhaling. Er kwam een gezicht onder de dekens vandaan en zelfs in het donker herkende ik haar meteen. Wanneer was ze thuisgekomen? Had ik háár dan gevolgd door de gang?

Ik wilde vragen waarom ze eerder was teruggekeerd. Waarom ze niet naar me toe was gekomen op de veranda en het lekkende water genegeerd had. Misschien wilde ik haar toen zelfs al wel vertellen over wat ik te weten was gekomen over de vijver. Maar de vertrouwde manier waarop ze met slaperige ogen naar me keek en me vroeg bij haar te komen liggen had ik te erg gemist de laatste maanden, en ik bedacht dat ze al die tijd gewoon in bed had gelegen. De geur van haar slaap bedwelmde me en ik wilde dit moment niet bederven. Ik trok mijn natte kleren uit, ging tegen haar aan liggen en viel in slaap.

Toen ik de volgende ochtend wakker werd, lag ik alleen in bed. Ik dacht als eerste aan Ezra. Pas daarna keerden de gedachten aan de afgelopen nacht terug, aan de kinderen op de bodem van de vijver en aan de gestalte die, bezwoer ik mijzelf nu, niet menselijk was geweest en waaraan ik alleen maar herkenbare trekken had toegekend om niet in paniek te raken. Ik liep door de gang naar de woonkamer en trof er niets vreemds aan. Alles was droog en Ezra was weg. Het fotolijstje, met daarin de foto waar we nog gewoon met zijn drieën op stonden, hing aan de muur, het glas onbeschadigd.

Alles was al veel langer stuk, weet ik nu. Maar het was de nacht van het natte hout en het verhaal van de kinderen op de bodem die ons voorgoed uit elkaar dreef. Ik heb Ezra nooit verteld wat ik te weten kwam over deze plek en ik heb haar nooit verteld wat ik gezien heb.

Nieuwe maanden kwamen en gingen en het werd dat jaar pas koud in de lente. Onze levens kregen schijnbaar weer ritme, maar beide

hun eigen: Ezra ging steeds vaker naar de overkant en bleef nu soms hele weken weg. Ikzelf sliep tot laat in de ochtend en bleef aan het einde van de dag steeds langer zitten op de veranda, tot diep in de nacht. We zagen elkaar weinig, we praatten bijna niet. Ik zweeg ook over de nieuwe verschijningen, die steeds vaker voorkwamen en ook eerder op de dag, in andere vormen. Soms, vlak voor het donker werd, verschenen er lichte vegen in het water, alsof er iets door de modder op de bodem woelde. Eerst hingen ze stil op één plek, maar dan begonnen ze zich te verplaatsen en kwamen in snelle bewegingen dichterbij. Hoewel ik wist dat de wolkende modder veroorzaakt werd door een vis op de bodem, drong zich steeds sterker het beeld van kinderhanden aan me op, van kleine vingers met zwart zand onder de nagels. Maar de drank hielp, en het vallen van de nacht ook, en niet veel later verschenen de mistflarden die ik kende, die me geruststelden. Heel soms wekten ze zulke krachtige herinneringen op dat ik me geen raad meer wist en me voornam Ezra alles te vertellen, maar telkens weer liet ik me sussen door de kalmte die ze meenam uit het bos. En met de tijd werden ze vertrouwder, ze gaven me troost, en het werd me steeds duidelijker dat ik ze niet kon en dat ik ze niet wilde delen met Ezra.

De laatste keer dat ik de verschijningen zag is jaren geleden. Het lichtte al in het oosten en de schimmen boven het water waren allang verdwenen. Ik verkeerde in de schemer waarin ik doorgaans opstond om naar bed te gaan en weet niet precies waar mijn gedachten zich op het moment dat ik wakker werd bevonden, maar het moet op een plek in mijn herinneringen zijn geweest waar het geluid van plonzend water en gegil van een spelend kind niet misplaatst is, want ik luisterde er een tijdje naar zonder me er over te verbazen, daar aan het einde van de nacht op de stille veranda. Even leek alles zoals het zijn moest. Ik hield mijn ogen dicht en merkte dat ik nat gespat werd en hoe daar om gelachen werd. Pas toen er een lach op mijn eigen gezicht verscheen en ik zowaar, na al die jaren, een gevoel ervoer dat op geluk leek, besepte ik dat er iets helemaal niet in orde was. Dat het nacht was en dat ik alleen aan de rand van het water zat, in doodse stilte – de vader van een

verdronken kind, achtergelaten door zijn vrouw. Een lang vergeten, afschuwelijk besef roerde zich en werd wakker met een schreeuw.

Als vanzelf stond ik op en mijn blik werd meteen naar de overkant van het water getrokken, waar iets bewoog tussen het gebladerte langs de oever. Lang haar werd achterovergeslagen, een waaier van druppels door de lucht. Opgewekt geproest en misschien ook een kinderstem ketsten over het zwarte wateroppervlak.

‘Kom er ook in!’ Ezra zwom met twee krachtige slagen tevoorschijn, draaide zich in een vloeiende beweging op haar rug en dreef met gespreide armen en gestrekte benen langzaam door naar het midden van de vijver, bleef daar stil hangen. Dat ze na al die tijd ineens had besloten het donkere water in te gaan verbaasde me niet eens, maar dat dit alles zo vertrouwd aanvoelde bezorgde me rillingen. Achter haar zag ik een kleinere gestalte tevoorschijn komen tussen de begroeiing, en ik werd overvallen door een wens die zo sterk was dat het niet uitmaakte dat ik eigenlijk wel beter wist.

Ik trok mijn kleren uit en klom over de reling van de veranda. Het water leek nog donkerder dan anders en het idee er in te moeten zwemmen, dat nooit eerder in me op was gekomen, deed me walgen. Maar de gewekte herinneringen hadden me in hun greep en maakten mijn lichaam weerloos. Als ik niet zelf dat zwarte water in wilde, dan zou ik toch in elk geval de anderen naar het droge moeten halen. Met gespreide armen hield ik me vast aan de dwarsbalk achter me. In het midden van de vijver dreven nog altijd twee gestalten, lange haren deinden loom als waterplanten rondom hun hoofden, en ik huiverde bij de herinnering aan net zulk doods onderwaterhaar, haar dat zich die dag lang geleden om mijn polsen wikkelde toen ik eindelijk maar te laat de oever bereikt had. Ik liet de reling los en tuimelde voorover. Mijn armen hield ik gespreid zodat ik niet te diep zou komen, de bodem niet zou raken.

Ik maakte een paar slagen en traag als in een droom bewoog ik door het zwarte water tot ik het midden bereikt had. Daar was niemand. Het was weer net zo stil als altijd en heel even nog dacht ik

dat ze zich verstopt hadden, dat ze zich met dichtgeknepen neus stilhielden onder water en me plotseling zouden bespringen.